

Dresden, Leipzig en omgeving

- ▶ Bezoek de barokke kunst en architectuur in de Zwinger
- ▶ Ontdek het uitgaansleven van de Dresdense rechter Elbeoever of West-Leipzig
- ▶ Maak een wandeling of fietstocht door het Elbedal
- ▶ Drink net als Goethe een biertje in Auerbachs Keller
- ▶ Bewonder hoogstaande binnen- én buitenlandse kunst in het MdbK
- ▶ Luister naar Bachs muziek waar deze geschreven is: in de Thomaskerk

Inhoud

- 7 Kaarten en plattegronden
- 13 Woord vooraf
- 1 15 Dresden, Leipzig en omgeving: een verdieping**
  - 16 Politiek en samenleving
  - 17 Natuur
  - 17 Kunst en cultuur
  - 19 Bevolking
  - 20 Eten en drinken
- 2 23 Geschiedenis**
  - 24 Vroege middeleeuwen
  - 25 Late middeleeuwen
  - 25 Renaissance
  - 26 Negentiende eeuw
  - 27 Wereldoorlogen
  - 28 Hereniging
- 3 31 Dresden: de oude stad**
  - 32 Dresden in één dag?
  - 41 Frauenkirche
  - 43 Rond de Neumarkt
  - 45 Theaterplatz
  - 47 Zwinger en Semperbau
  - 50 Residentieslot
  - 52 Langs de Elbe
  - 54 Zuiden en oosten van de Innere Altstadt
  - 57 Tips en adressen
- 4 59 Dresden buiten het centrum**
  - 60 Innere Neustadt
  - 64 Äußere Neustadt
  - 68 Albertstadt
  - 69 In het oosten van Dresden
  - 75 In het westen van Dresden
  - 78 Tips en adressen
- 5 81 Het Elbedal**
  - 82 Tussen Dresden en de Tsjechische grens
  - 92 Stroomafwaarts
  - 100 Tips en adressen
- 6 103 Zuidoost-Saksen**
  - 104 Bautzen
  - 112 Oberlausitz
  - 122 Tips en adressen
- 7 125 Leipzig**
  - 126 Leipzig in enkele hoogtepunten
  - 130 Rond de markt
  - 132 Rond het MdbK
  - 135 Rond de Nikolaikirche
  - 139 Runde Ecke
  - 140 Augustusplatz
  - 146 Tips en adressen

Woord vooraf

We kwamen al jaren in Duitsland: alles goedkoop, geregeld en opgepoetst, maar ook wat saai. Toen besloten we in het oosten, in Colditz, te overnachten. Na een verkeerde afslag hobbelden we door eindeloze bossen en stille dorpen die in de jaren 30 waren blijven hangen. Klinkerwegen en gotische opschriften op afbladderende, overmaatse gebouwen, hier en daar een enorm kasteel, waarvan Colditz er maar één was. Saai? Nee. Het verleden was niet weggepoetst, maar tastbaar dichtbij, van de DDR terug tot het keizerrijk.

Dresden bleek zwierig en monumentaal, en Leipzig gezellig en trendy. Moderne glazen winkelpaleizen stonden tussen DDR-beton en imposante blokken uit de tijd van Kaiser Wilhelm, met aparte winkeltjes erin. Een praatje was snel gemaakt en in die winkeltjes had iedereen de tijd. Het was een ander Duitsland.

Een vakantie in Saksen kan zo bourgondisch, cultureel of actief zijn als je wilt. Dresden met zijn oude kunst heeft de Semperoper en de alternatieve Außere Neustadt. Leipzig bruist dankzij het uitgaansleven, de universiteit en hedendaagse kunst. De natuur is overal dichtbij, tot in de stad. Bijna overal kun je goed fietsen. Het groene, fietsvriendelijke Elbedal loopt dwars door Dresden en in Leipzig kun je kanoën op de Elster. De Sächsische Schweiz, het merenrijke Neuseenland, de Oberlausitz en het Ertsgebergte met zijn kerstradities zijn geliefd bij natuurliefhebbers en kampeerders. Overal is er heerlijk simpele Biergarten-kost of kun je experimenteren met de Saksische keuken of gerechten uit de Slavische buurlanden. Je kunt jezelf trakteren op het duurste operakaartje, maar verder is bijna alles goedkoop, nog goedkoper dan elders in Duitsland.

Haast je dus dit stukje Duitsland te bezoeken, zolang het nog een ‘ander Duitsland’ is!

Eric Strijbos en Bonnie Posner

< De Gläserne Manufaktur in Dresden, een autofabriek waar het allemaal wat anders gaat.

Dresden, Leipzig en omgeving: een verdieping

Al jaren zijn Nederlanders de grootste groep buitenlandse toeristen in Dresden en Leipzig. Wat trekt hen aan? En waarom blijven ze terugkomen? Iedereen heeft zijn eigen cocktail van 'vertrouwd' en 'anders', 'veilig' en 'spannend' waar hij naar verlangt. Kennelijk bieden Dresden, Leipzig en omgeving een mooi recept.

< Kriebstein is een van de imposante kastelen van het Sächsisches Burgenland.

Dresden als centrum van techniek en industrie: de fotocamerafabriek Ernemann-Werke.

POLITIEK EN SAMENLEVING

Dresden en Leipzig en de andere in dit boek beschreven stadjes en streken liggen alle in de *Freistaat Sachsen*. Als geografische en bestuurlijke eenheid bestond Saksen al veel langer en de titel 'Freistaat' kwam in gebruik na de opheffing van het koninkrijk Saksen, in de woelige dagen direct na de Duitse nederlaag in 1918. Onder het DDR-regime werd Saksen als staatkundige eenheid echter opgeheven en opgedeeld in enkele districten. Na de Wende werd in 1990 de vrijstaat Saksen officieel heropgericht. Juridisch is Saksen gewoon een *Land of Bundesland*, een deelstaat als andere in de Duitse Bondsrepubliek.

Per Duitse deelstaat kunnen de details van het bestuur verschillen, maar ze hebben alle een regering met premier, ministers en parlement, die zelfstandig kunnen beslissen over zaken als onderwijs, toerisme maar ook gezondheid – wat maar al te duidelijk werd bij de onderling verschillende maatregelen tegen corona.

De oude residentie Dresden (556.000 inwoners) is weer hoofdstad, maar Leipzig telt meer inwoners (598.000). Dresden en Leipzig hebben zoals veel – maar niet alle – grote steden in Duitsland een Oberbürgermeister(in), die gekozen wordt. Ze worden bijgestaan door *Beigeordnete*, functionarissen die te vergelijken zijn met de Nederlandse wethouders of de Belgische schepenen. Verder is er natuurlijk een gekozen gemeenteraad.

NATUUR

Saksen is rijk aan natuur. Het gebied is veel meer geaccidenteerd dan we thuis gewend zijn en zowel in bij Dresden als bij Leipzig is bos te vinden. Het interessantst is de natuur in het Ertsgebergte en het aangrenzende Elbeandsteengebergte. Dit middelgebergte strekt zich over 150 km uit langs de Duits-Tsjechische grens en heeft een lange en complexe geologische geschiedenis. Het is bosrijker dan de rest van Saksen. Oehoes, ijsvogels, zwarte ooievaars en riviermosselen behoren tot de gekoesterde diersoorten. Wolven zijn er het gebergte (en in de Opperlausitz) al veel langer dan bij ons. Uit de plantenwereld zijn orchideeën en gentiaansoorten interessant. Het aangrenzende Elbeandsteengebergte kenmerkt zich door grillige steenformaties en tafelbergen, die op de uitkijkpunten van Dresden – bijvoorbeeld de koepel van de Frauenkirche – al kunt zien liggen. Dit spectaculaire landschap met zijn vergezichten over het Elbedal trok in de 19de eeuw allerlei kunstenaars van de romantische beweging aan en ook de eerste toeristen. Het heet ook wel de Sächsische Schweiz en loopt na de Tsjechische grens door als de Böhmische Schweiz (Saksisch respectievelijk Boheems Zwitserland).

Een Oost-Duits fenomeen zijn de in meren veranderde voormalige bruinkoolgroeven. Ten zuiden van Leipzig is zo het Leipziger Neuseenland ontstaan. De nadruk ligt hier op recreatie, maar het gebied is zo groot is dat ook de natuur hier haar kans krijgt. Een mooi natuurlijk landschap is het nog niet – een beetje te vergelijken bij de nieuwe Flevomeren – maar het gebied is een uitkomst voor wie stadstoerisme wil combineren met een actieve buitenvakantie. Ten zuiden van Görlitz ligt de vergelijkbare Berzdorfer See. Binnen de oude stad van Dresden en Leipzig is nauwelijks groen te bekennen, maar dit wordt gecompenseerd door het Elbedal en het Großer Garten in Dresden en het groene Elstergebied en diverse uitgestrekte parken in westelijk Leipzig. De stadse dieren- en plantenwereld wijkt niet of nauwelijks af van wat je thuis gewend bent.

KUNST EN CULTUUR

Bij al het andere wat je kunt in en rond Dresden en Leipzig, is Saksen vooral een geweldige culturele bestemming: toporkesten en toonaangevende dirigenten spelen in wereldberoemde zalen, die al het bekijken waard zijn zonder dat er een noot gespeeld wordt. In de musea zijn alle belangrijke periodes van de kunstgeschiedenis vertegenwoordigd.

In Dresden ligt cultuur sterk de nadruk op de 18de eeuw, toen Augustus de Sterke als een bezetene kunst verzamelde, het geheim van het Chinese porselein liet ontrafelen en paleizen uit de grond stampte – voor zichzelf, voor zijn minnaressen maar voor zijn kunstverzamelingen. Het gebouw dat bij uitstek de 18de-eeuwse culturele bloei symboliseert van Saksen, de Zwinger,

De Frauenkirche torent weer boven de Neumarkt uit. Het contrast tussen de donkere (oorspronkelijke) en lichte (nieuwe) steen zal nog enige tijd blijven herinneren aan wat er gebeurd is, totdat ook de nieuwe Elbeandstenen van de kerk helemaal donker verkleurd zijn.

de nationale variant van de stalinistisch-classicistische stijl kostte echter te veel tijd en geld. Daarom schakelde men over op strakke modernistische architectuur: functionele, grijze woonblokken van geprefabriceerde betonplaten, de *Plattenbau*. Wie er een flat kon krijgen, was blij genoeg, maar het verschil tussen de volle, levendige straten van het 19de-eeuwse Dresden en de uitgestorven naoorlogse verkeerswegen tussen het ruim opgezette groen en de hoogbouw is schrijnend als je de foto's naast elkaar houdt.

Langzaam werd er ook begonnen met het herbouwen van de monumenten van het oude Dresden, zoals de Zwinger en de Opera. De Frauenkirche moest echter als 'Oorlogsmonument' een puinhoop blijven die waarschwde tegen fascisme en kapitalisme. In de jaren 80 werd juist de Frauenkirche het eerste toneel van onofficiële, stille demonstraties tegen de oorlog.

Na de Wende

De val van de Berlijnse muur in november 1989 schiep een onwerkelijke situatie. In de altijd al rebelse Außere Neustadt werd de Bunte Republik Neustadt opgericht, een alternatieve staat in de stad. Half serieus opperden sommigen dat de BRN zich maar bij Vaticaanstad of zelfs Nederland moest aansluiten. Serieuzer ging het eraan toe in de Innere Neustadt, waar bij

Dresden centrum

vergaderingen in de Dreikönigskirche in 1990 de 'Vrijstaat Saksen' werd heropgericht, natuurlijk met Dresden als hoofdstad.

Op de linkeroever werd in de jaren daarna met veel geld en steun uit het Westen het tempo van de herbouw verhoogd. Vooral de voltooiing van de Frauenkirche leidde tot een toeristische hausse, die nog steeds niet helemaal is weggeëbd.

Blik op de Elbeoever, met van links naar rechts de 19de-eeuwse 'citroenpersers' van de kunstacademie, de Frauenkirche, de toren van het nieuwe raadhuis (even hoog maar aan de andere kant van de oude stad) en de stoomraderboten die tochten maken over de Elbe.

werd in 1904-1907 aangebracht omdat een eerdere versie uit 1871-1876 van Wilhelm Walter – een muurschildering – te veel te lijden had gehad van het weer. Met 23.000 tegels van Meissenporselein over een afstand van 101 m is dit het grootste porseleinen kunstwerk ter wereld. Het is een van de populairste attracties van Dresden, mede omdat je er altijd bij kunt, het bevindt zich gewoon op straat. Meestal zijn er ook mime-artiesten te vinden, die gehuld in de zilveren of gouden kleuren van het tableau boven hun hoofd doodstil wachten tot iemand wat geld geeft. Sommigen werken in groepjes, anderen zijn solist, zoals koning 'Augustus de Zwakke'.

LANGS DE ELBE

De karakteristieke aanblik van Dresden is het panorama vanaf de rivier. In de 18de eeuw kon je nauwelijks langs de rivier flaneren, want de schatrijke minister Heinrich von Brühl had hier een paleis en een tuin aangelegd. Beide zijn reeds lang verdwenen, maar het mooie Brühlische Terras, dat hier hoog boven het water loopt, is naar hem vernoemd. Beneden aan de kade zijn de ligplaatsen van op de rivier de stoomraderboten die over de Elbe naar Loschwitz, Pillnitz en nog verder varen, iets wat je niet mag missen als je er de tijd voor hebt. 's Zomers vinden er aan de Elbe allerlei evenementen plaats; in mei is er een dixielandfestival en in de zomermaanden is op de andere rivieroever een openluchtbioscoop ingericht.

Achter het terras staan enkele belangrijke gebouwen, waarvan dat van de Saksische kunstacademie het opvallendst is. Het wordt bekroond door een enigszins

spitse glazen koepel met het beeld van Fama (Roem) erop. De koepel oogt modern maar dateert net als het gebouw van 1891–1894. In Dresden noemt iedereen het 'de Citroenpersers', en daar lijkt de koepel ook sprekend op. Het misschien wat pompeuze gebouw, waar wisselende tentoonstellingen worden gehouden, is ontworpen door Constantinus Lipsius.

Het gebouw dat het dichtst bij de Hofkirche staat is de Landtag, het parlement van Saksen. Daarnaast staat de Secundogenitur. Het was vroeger een museum, maar herbergt nu een café. Verderop op het terras heeft Gottfried Semper een standbeeld (Johannes Schilling, 1892) gekregen. Hij was de architect van de Gemäldegalerie en de Semperoper en hij ontwierp ook het Weense Burgtheater.

Festung Xperience Dresden

Vlak bij het beeld van Semper bevindt zich de toegang tot de kazematten onder het terras. Hoewel de keurvorsten de vestingfunctie van Dresden in de 18de eeuw al niet meer serieus namen en het Elbefront een fraaie promenade van paleizen was, was het oorspronkelijk wel een vestingwal. De kazematten en galerijen die diep onder de grond liggen, kun je bezoeken. Ze werden in het begin van de 16de eeuw aangelegd in opdracht van hertog George van Saksen. In deze ondergrondse ruimtes is in 1706 ook ontdekt hoe porselein geproduceerd kan worden – voordien was dat een goed bewaakt Chinees geheim. De multimediale 'Festung Xperience' geeft nu een spectaculair overzicht van de geschiedenis van Saksen.

> FESTUNG XPERIENCE, festung-xperience.de

Albertinum

Het jongste grote museum van Dresden is het Albertinum, sinds 2010 gevestigd in het 19de-eeuwse voormalige arsenaal. De revolutie van 1849 begon met de bestorming van dit gebouw – en mislukte meteen al. Vanbuiten is het een eenvoudig gebouw, maar wie vanaf het Brühlische Terras naar binnen gaat, belandt in een rijke hal en vervolgens op het nu

Het tegeltableau van de Fürstenzug (de vorstenoptocht) toont bijna alle Saksische vorsten, van figuren als Albert de Ontaarde en George de Baardige tot George, de voorlaatste koning van Saksen, die bezweek aan een griepje.

INNERE NEUSTADT

De Neustadt werd vroeger Alt-Dresden genoemd. Waarschijnlijk berust dit op een misverstand, want het oudste deel van de stad ligt toch echt bij het residentieslot in de Innere Altstadt. Van Alt-Dresden bleef niet veel over na een grote stadsbrand in de 17de eeuw; vandaar dat de oudere Innere Neustadt een planmatige, 18de-eeuwse opzet heeft.

Omdat veel toeristen het niet de moeite vinden de lange Elbebruggen over te steken, is de rechter Elbeoever van Dresden een beetje een goed bewaard geheim: aardige terrassen en restaurants, galeries en een uitgaansleven voor jong (Außere Neustadt) en oud (Innere Neustadt), waaraan ook de Dresdenaren zelf meedoen. De Innere Altstadt ligt bovendien enigszins verstoppt: veel toeristen keren om als ze de lange Augustusbrücke zijn afgelopen, want het zuidpuntje van Neustadt werd nog net beschadigd bij het grote bombardement van 1945 en is zonder kraak of smaak herbouwd in de DDR-tijd. Als de blik op de Hauptstraße je niet aanstaat, loont het echter de moeite na de Augustusbrücke links af te slaan en door te lopen naar de Königstraße.

Bij de kop van de brug staat het **Blockhaus** of Neustädter Wache (1743–1745). Het diende als wachthuis. Kooplui betaalden er accijnzen en tol als ze de stad inkwamen met handelswaar. Het gebouw was lang een ruïne na het bombardement van 1945. Nadat het vanaf 1980 restaurant en ‘Haus der Sowjetisch-Deutschen Freundschaft’ was geweest, stond de Duitse overheid het na de Wende voor vijftien jaar af aan de vrijstaat Saksen. In 2016 begon een sanering, waarna het gebouw de Marzona-collectie van 20ste-eeuwse kunst zal herbergen. Het moet in 2023 weer opengaan.

Niet te missen is het gouden ruitersstandbeeld van koning Augustus de Sterke, de **Goldene Reiter**, op de voormalige markt van Neustadt. De verbeelding begon in 1732, maar de vorst heeft het zelf niet meer mogen zien, want het kwam pas in 1734 gereed, een jaar na zijn dood. Het is van brons, dat ‘vuurverguld’ is – een techniek waarbij men goudamalgaam aanbrengt en dan het kwik laat verdampen met vuur. Door kwikvergiftiging verloren de handwerkers die deze techniek toepasten hun haar, tanden en uiteindelijk hun leven. In de oorlog werd het beeld gedemonteerd en op een veilige plek opgeslagen. De techniek was begrijpelijkerwijs al verboden toen het beeld in de jaren 50 weer in elkaar gezet moest worden – daarom is het goud dat je nu ziet bladgoud.

Het grote 18de-eeuwse paleis tussen de drukke Meissner Straße en de Elbe is het **Japanisches Palais**. Vanaf 1715 woonde hier de Hollandse ambassadeur en gingen de Dresdenaren diens paleisje het ‘Holländisches Palais’ noemen. Ambassadeur Von Cranenburg overleed en het gebouw werd in 1717 overgenomen door de porseleingekke koning Augustus de Sterke, die er zijn porselein- en kunstcollectie wilde onderbrengen. Bij een ingrijpende ‘verherbouwing’ die het paleis sterk uitbreidde in de jaren 1727–1733 kreeg

De Dreikönigskirche en het Japanisches Palais in het licht van de ondergaande zon.

het een dak in oriëntaalse stijl (vergelijkbaar met dat van het paleis van Pillnitz, zie p. 87) en ging men het paleis bij de huidige naam noemen. Het wordt tegenwoordig gebruikt voor wisselende tentoonstellingen en herbergt onder andere de collectie van het Museum voor Volkenkunde.

> JAPANISCHES PALAIS – MUSEUM VOOR VOLKENKUNDE, Palaisplatz 11, [skd.museum/besuch](https://www.skd.museum/besuch)

Königstraße en omgeving

De sfeer in deze statige straat herinnert veel meer aan de 18de eeuw dan de volledig herbouwde Innere Altstadt dat ooit zal kunnen doen. Bovendien vind je aan en bij de straat aardige galeries, terrasjes, een enkel antiquariaat en ook een grote Boheemse Bierstube (Wenzel, Königstraße 1).

Halverwege de Königstraße ligt een kerkplein, waar je op het terras kunt zitten bij de Rebeccabrunnen, een gracieuze fontein bekroond door het beeldje van de

Elbedal

TUSSEN DRESDEN EN DE TSJECHISCHE GRENS

Nog binnen de stadsgrens van Dresden ligt Loschwitz. Het aardigste is het om de stoomraderboot naar Loschwitz te nemen vanaf de kade bij de Brühl-sche Terrasse in de binnenstad, of de fietspaden langs de Elbe te volgen: per boot of fiets heb je het mooiste zicht op de drie *Elbeschlösser*.

Elbeschlösser

Schloss Albrechtsberg (of Albrechtsschloss) is gebouwd voor prins Albrecht van Pruisen (1809–1872). Vanaf 1830 was hij getrouwd met de Nederlandse prinses Marianne, dochter van koning Willem I. De eigenzinnige prinses ging er echter vandoor met haar koetsier, waarna het paar in 1849 scheidde. Op zijn beurt trouwde de prins met ‘maar’ een generaalsdochter, die niet welkom was aan het Pruisische hof. De prins vertrok daarop uit zijn vaderland en liet in 1850–1854 dit paleisje bouwen, waar hij ongestoord met zijn tweede vrouw kon wonen. Het is ontworpen door Alfred Lohse, leerling van de architect Schinkel. In de communistische tijd heette het slot ‘Pionierpalast Walter Ulbricht’ (de pioniers waren een communistische jeugdorganisatie) en nu is het een congrescentrum. Het park is toegankelijk voor het publiek.

Naast Albrechtsberg ligt het **Lingnerschloss** (1850–1853), ook ontworpen door Lohse. Het werd als ‘Villa Stockhausen’ gebouwd voor een kamerdie-

Schloss Albrechtsberg, aangelegd voor de ex van de Nederlandse prinses Marianne.

naar van prins Albrecht, maar kwam later in bezit van Karl August Lingner, eigenaar van de firma Odol. Hij verbouwde het volledig, maar bepaalde dat het slot en het park voor iedereen toegankelijk moesten zijn. Er zijn nu tentoonstellingen en een restaurant, waar overeenkomstig het testament van Lingner nog steeds een niet-alcoholische drank voor 75 cent op de kaart staat.

Het derde Elbeslot, ontworpen door de architect C.F. Arnold, kwam gereed in 1861 en is uitgevoerd in een neo-tudorstijl. Het behoorde toe aan apotheker dr. Ottomar Heinsius von Mayenburg, die een vermogen had vergaard nadat hij in 1907 op de zolder van de Löwen-apotheek op de ook Dresdense Altmarkt de Chlorodont-tandpasta had uitgevonden. Het is nu een hotel.

Literair Loschwitz

Aan de Elbe ligt nog net binnen de stadsgrenzen het voormalige dorp Loschwitz. De 19de-eeuwse kunstenaars van Dresden kwamen hier graag om te wandelen door de wijngaarden. Een lijst van bezoekers en inwoners klinkt als een omgevallen boekenkast over de Duitse cultuur: Goethe, Schiller, Tieck, Novalis, Mozart, von Weber.

Oorspronkelijk is Loschwitz een winddorp. De grote en vaak fraaie villa's boven in het dorp verschenen hier toen de wijnbouw rond 1885 instortte door de druifluus en de wijngaarden werden verkocht aan ontwikkelaars. Later werd het ook een kuuroord en een toeristische bestemming: er kwa-

Leipzig

Mensen komen vaak naar Saksen voor het museale Dresden, maar worden aangenaam verrast door het levendige Leipzig. De op een na grootste stad van oostelijk Duitsland (alleen Berlijn is groter) heeft veel dingen die Dresden niet of in mindere mate heeft. Dresden heeft een historische binnenstad, een bekende opera en veel oude kunst, en kan als voormalige residentie wat Haags aandoen; Leipzig is een combinatie van een handels- en een studentenstad met een levendige binnenstad waar je goed kunt winkelen, uitdagende hedendaagse kunst vindt en het voortreffelijke Gewandhaus kunt bezoeken. Leipzig is ook een beursstad, al sinds de middeleeuwen. De 'Universalmesse' is in 1990 opgeheven, maar daarvoor in de plaats zijn er vakbeurzen gekomen. Een aantal oude Messe-gebouwen bestaat nog en zij bepalen als winkelblokken mede het gezicht van de binnenstad.

< De markante contouren van Leipzig: de Thomaskirche, het Neues Rathaus (linksachter) en de koepel van het Bundesverwaltungsgericht (rechtsachter).

Café Riquet trekt al een eeuw alle aandacht met zijn fantasievolle Jugendstilarchitectuur.

naam boven de ingang wordt geflankeerd door twee levensgrote olifantenkoppen. Het gebouw zelf wordt bekroond door een toren in pagodevorm. Dit koffiehuis is een begrip en ook al heeft het twee etages, het zit geregeld helemaal vol.

Thomaskirche

Muziek liefhebbers kunnen niet om een bezoek aan de Thomaskirche heen. Het is de kerk waar Johann Sebastian Bach (1685–1750) dirigeerde, speelde, muziekles gaf en vooral: waarvoor hij componeerde, week na week, alsof het niets was. Toch had de Thomaskirche al een veel oudere muzikale traditie. Het Thomanerchor werd al in 1212 opgericht en geldt als het oudste koor van Duitsland; het zingt wekelijks in

de kerk, op hoogtijdagen begeleid door leden van het Gewandhausorkest. Vóór Bach waren bekende componisten ook al cantor geweest, zoals Johann Hermann Schein (1586–1630).

Het kerkgebouw zelf is vooral een laatgotisch gebouw uit het einde van de 15de eeuw, met een opvallend spits dak. Van de oorspronkelijke kerk is niets meer over. Deze kerk was een tijd kloosterkerk van het Sint-Thomasklooster, wat de aanwezigheid van het grote koor verklaart.

Het graf van de componist heeft zozeer een ereplaats gekregen dat de hele kerk een beetje zijn monument geworden is. Het graf is niet te missen en ligt in het koor. Bachs stoffelijke resten hebben wat omzwervingen gemaakt en wie de details wil weten, vindt die op een groot bord tegenover het graf.

> THOMASKIRCHE, thomaskirche.org

Bach-Archiv

Bach woonde en werkte een groot deel van zijn leven in de Thomasschule, die aan de westkant van het Thomaskirchhof stond. Hij woonde niet alleen dicht bij zijn werk als Thomascantor, het werk kwam bij hem ook over de vloer in de vorm van leerlingen en musici met wie hij uitvoeringen repeteerde en nieuw werk voorbereidde. Hij had een groot en muzikaal gezin, en huize Bach moet met de ramen open vaak als een soort conservatorium geklonken hebben.

In het Bosehaus en erachter is nu een museum ondergebracht, dat weer onderdeel is van het Bach-Archiv, een documentatiecentrum.

Het Bach-Archiv werd in 1950 gesticht en kwam in het Gohliser Schlösschen terecht. Na de verhuizing in 1985 naar het Bosehaus was het op z'n zachtst gezegd een niet erg energerende attractie. De componist is te lang geleden gestorven om nog een werkkamer, zijn instrumenten, zijn hoed en zijn jas achtergelaten te hebben. Dat was ook een uitdaging voor het nieuwe Bachmuseum. De nadruk ligt daarom op het geven van informatie, maar zo boeiend en interactief mogelijk. Op allerlei manieren kun je fragmenten van muziek horen en de levensloop en de achtergrond van Bach komen natuurlijk aan de orde. Het museum schrikt er ook niet voor terug om mythes door te prikken – bijvoorbeeld hoe weinig uit Bachs tijd er nog zit aan veel zogenaamde 'Bachorgels'.

> BACH-ARCHIV, Thomaskirchhof 15/16, bachmuseumleipzig.de

Voor de kerkingang staat het **Bachdenkmal**, een groot beeld van de componist. Hij staat met zijn rug naar een orgel, als het ware gestoord bij de arbeid (of misschien boos over een valse noot van een van zijn musici, een doorlopende bron van ergernis). Het beeld werd in 1908 geplaatst en is een werk van de Leipziger beeldhouwer Carl Seffner.

RUNDE ECKE

Aan de Dittrichring staat het gebouw van een brandverzekeringsmaatschappij uit 1913 (ontworpen door Hugo Licht), dat na de bevrijding door de Amerikanen als hun lokale hoofdkwartier diende. Nadat het door de Amerikanen veroverde Oost-Duitse gebied werd geruild tegen West-Berlijn, trokken de Sovjets erin en uiteindelijk werd dit het districtshoofdkwartier van het Ministerium für Staatssicherheit, oftewel de Stasi ('schild en zwaard van de partij'). Bij de maandagdemonstraties van 1989 werd het op 4 december 1989 bezet

De Thomaskirche, waar Johann Sebastian Bach dirigeerde, speelde, muziekles gaf en componeerde, week na week.

De Elster en het Karl-Heine-Kanal zijn heerlijk om op te kanoën of te roeien.

Mendelssohn-Haus

Felix Mendelssohn-Bartholdy maakte naam als componist, dirigent en herontdekker van Bach. Dit moderne museum in zijn huis toont ook zijn tekeningen en roept de sfeer op van zijn leven en tijd. Zijn muziek is te horen via opnames en liveconcerten; je kunt zelfs een virtueel orkest dirigeren.

> MENDELSSOHN-HAUS, Goldschmidtstraße 12, mendelssohn-stiftung.de

IN HET WESTEN VAN LEIPZIG

In het westen van Leipzig vind je resten van het industriële verleden van de stad, vaak met alternatieve terrasjes, restaurants, galleries, ateliers en plekken waar van alles gebeurt, maar er zijn ook villawijken en bijna uitgestorven middenklassenstraten uit de keizertijd. Ook in de villawijken is er verval – in de hoop dat er kapitaalkrachtige bewoners komen die ze opknappen, laat men de herenhuizen staan, bij wijze van spreken tot er iets instort. Een groene zone vormt de rivier de Elster, waar je heerlijk kunt kajakken, kanoën en roeien.

Museum für Druckkunst

In de wijk **Lindenau** ligt het interactieve Museum für Druckkunst. Het museum streeft ernaar zijn collectie drukpersen, letterbakken en andere drukkersinstrumenten zo veel mogelijk te gebruiken en te demonstreren.

> MUSEUM FÜR DRUCKKUNST, Nonnenstraße 38, druckkunst-museum.de

De Spinnerei in de 19de eeuw; reproductie van afbeelding van de Spinnerei in haar glorieertijd, op een buitenmuur in het complex.

Spinnerei

De Spinnerei (voluit: Leipziger Baumwollspinnerei) is een grote katoenfabriek die verbouwd is tot atelierruimte voor kunstenaars en andere zelfstandigen. Naast open dagen zijn er rondleidingen door het complex en in de ateliers. Ook zijn er galleries, een winkel/groothandel voor kunstenaarsbenodigdheden, een pension en ('s zomers) een Biergarten. Enkele kunstenaars van de **Neue Leipziger Schule** hebben er werkruimte, onder wie Neo Rauch. De fabriek werd gesticht in 1887 en bereikte 20 jaar later haar grootste omvang als de grootste katoenspinnerij van het Europese vasteland. Bij de Wende raakten de 4000 werknemers hun baan kwijt en kwam het complex leeg te staan.

Op zondag is het er meestal stil en behalve in de galleries die toevallig open zijn, zit men niet echt op bezoek te wachten. Het imposante complex is echter een aardig doel voor een fietstocht, al was het maar om de Biergarten. Onderweg kom je ook langs het **Kunstkraftwerk** en de Tapetenwerk Lindenau. Dit zijn enkele voorbeelden van informele expositieruimtes respectievelijk uitgaansgelegenheden die in dit stadsdeel een al dan niet tijdelijke plek hebben gevonden in voormalige industriële gebouwen. Voorbij de Spinnerei, op Spinnereistraße 13 heeft een tramfabriek een door de Braziliaanse architect Niemeyer ontworpen kantine gekregen: een grote bol lijkt boven een 19de-eeuws ketelhuis te zweven.

> SPINNEREI, Spinnereistraße 7, spinnerei.de

Waterwegen door Lindenau

Leipzig telt een groot aantal kanalen, rivieren en meren, een roei-of kano-tocht door het westen van Leipzig is een heerlijke manier om met de stad kennis te maken. De rivier de Witte Elster kronkelt zich lang veel groen en veel 19de-eeuwse woningen en fabrieken. Daarvan takt het Karl-Heine-Kanal af, waarvoor hetzelfde geldt. De bedrijvige, voor Duitse begrippen waterrijke handelsstad Leipzig had vreemd genoeg tot in de 20ste eeuw

Miniatuurpark Klein-Erzgebirge in Oederan.

is ook aardig om te zien hoe de Ertsgebergtebewoners zelf genieten van de wonderen van hun streek.

► [MINIATURPARK KLEIN-ERZGEBIRGE](https://www.miniaturpark-klein-erzgebirge.de), [klein-erzgebirge.de](https://www.klein-erzgebirge.de)

Frauenstein

Ten zuidoosten van Freiberg ligt het marktplaatsje **Frauenstein**. Het is klein, maar het ligt erg mooi, bij een imposante burchtruïne (alleen in het zomerseizoen te bezichtigen). De bijgebouwen van het slot herbergen een klein Silbermannmuseum, dat ook aandacht schenkt aan de streekgeschiedenis, het postwezen en de spoorweg naar Frauenstein, die helaas verdwenen is.

Witte kerst bij de burch van Frauenstein.

SEIFFEN

Bij de Tsjechische grens ligt het speelgoeddorp Seiffen. Waarschijnlijk zul je ook elders in Saksen het houtsnijwerk uit het Ertsgebergte tegenkomen in de winkels, maar Seiffen geldt als de hoofdstad van dit ambacht. Er zijn veel winkels met een ruime keus aan houten speelgoed en ambachtelijke kerstversieringen. Minstens zo bekend als het speelgoed zijn de met de hand gemaakte Schwibbogen – vensterbankversieringen met kaarsen – en de *Weihnachtspiramiden*, die niet op een piramide lijken maar rond-draaien, de contouren hebben van een kerstboom en versierd zijn met allerlei houten figuurtjes. De basistechniek bij het maken van dit alles is het houtdraaien. Vooral de houten soldaatjes kom je overal tegen, maar ook mijnbouwers in hun traditionele uitrusting. Een mijnwerker met een lamp is niet alleen de koppel die met zijn levensbelangrijke lamp door een mijnschacht loopt, maar ook een symbolische lichtbrenger, in kerststalletjes en vroeger, in levenden lijve, bij de mis.

De houtsnijkunst in het Ertsgebergte heeft haar oorsprong bij de mijnbouwers, want ook Seiffen heeft mijnbouw gekend. Het plaatsje komt voor het eerst in de kronieken voor als ‘Cynsyffen’ (1324), wat verwijst naar het zeven van tin (*cyn*) uit lokale erts. Halverwege de 17de eeuw waren de eerste houtbewerkers actief en in de 18de eeuw werkten er tientallen houtbewerkers, die hun waren ook exporteerden. In 1852 kreeg Seiffen een vakschool

BELANGRIJKE ADRESSEN EN TELEFOONNUMMERS

Noodgevallen

- Noodnummer politie: 110
- Noodnummer brandweer en ongevallen: 112
- ANWB Alarmcentrale vanuit het buitenland: tel. +31 70 314 1414
- ADAC, Allgemeiner Deutscher Automobil-Club: adac.de

Ambassades en consulaten

- Ambassade van de Bondsrepubliek Duitsland – Groot Hertoginnelaan 18–20, 2517 EG Den Haag, tel. +31 70 342 0600 (niederlande.diplo.de/nl-nl)
- Ambassade van de Bondsrepubliek Duitsland – J. De Lalaingstraat 8–14, 1040 Brussel, tel. +32 2 787 1800 (bruessel.diplo.de)
- Nederlandse ambassade – Klosterstraße 50, 10179 Berlijn, tel. +49 (0)30 209560 (nederlandwereldwijd.nl/landen/duitsland)
- Belgische ambassade – Jägerstraße 52–53, 10117 Berlijn, tel. +49 30 206420, (germany.diplomatie.belgium.be/nl)
- Consulaat-Generaal van de Bondsrepubliek Duitsland – Honthorststraat 36–38, 1071 DG Amsterdam, tel. +31 (0)20 5747 700 (niederlande.diplo.de/nl-nl)

Handige websites

- Duitslandinstituut Amsterdam (duitslandinstituut.nl)
- Goethe-Institut (goethe.de/ins/nl/nl)

VERVOER NAAR SAKSEN

Auto

- De wegen naar Saksen zijn goed en doorgaans niet te druk. Van 'zwarte' weekenden heb je minder last omdat je in hoofdzaak oost-west rijdt. Midden- en Noord-Nederlanders die naar Leipzig willen, rijden via Osnabrück en Hannover. Het alternatief is om via Keulen en Kassel te rijden, zoals ook de Zuid-Nederlanders en Belgen zullen doen.
- Op het eerste stuk vanaf de grens tot aan de eerste kruising met een andere Autobahn zijn Raststätten met wc, pompstation en restaurant schaars.

Trein

- Doorgaande treinen vanuit Nederland of België naar Leipzig of Dresden zijn er niet, maar in 8 à 9 uur en een keer overstappen rijd je van Utrecht naar Dresden, dankzij de ICE, de Duitse hogesnelheidstreinen (nsinternational.nl). Vlamingen zijn langer onderweg: 9,5 tot 10,5 uur met drie keer overstappen vanaf Antwerpen Centraal (b-europe.com).